

УДК 373.3-057.75.001

РАТОВСЬКА С. В.

м. Ялта, АР Крим

ТЕХНОЛОГІЇ КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті на основі проведеного аналізу наукових досліджень визначається сутність, значення технологій кооперативного навчання та шляхи їх впровадження в процес підготовки майбутніх педагогів. Автор розглядає причини недосконалості методик організації навчання студентів педагогічних вищих навчальних закладів у малих групах; пропонує до розгляду сучасні підходи для формування вміння у студента організовувати роботу в команді; доводить, що впровадження сучасних технологій кооперативного навчання сприяє підвищенню рівня професіоналізму майбутнього педагога.

Ключові слова: технології кооперативного навчання, майбутній педагог, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Процеси євроінтеграції орієнтують вітчизняну вищу педагогічну освіту оперативно реагувати на потреби ринку труда і активно брати участь у формуванні соціального замовлення на підготовку висококваліфікованих педагогічних кадрів. Модернізацією вищої педагогічної освіти зумовлено переструктурування змісту, вдосконалення організаційних форм та характеру взаємовідносин між суб'єктами навчально-виховного процесу згідно з чинними нормативними документами (Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття: стратегія і тактика», Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ ст.).

Нова парадигма підготовки майбутнього педагога продукує в освітню практику нові ідеї: діалогу, співпраці, співтворчості, колективної дії, поваги до особистості, потреби розуміння іншої позиції; самостановлення, саморозвитку, самореалізації особистості та створення необхідних умов для цього; оптимального зіставлення світоглядної та практичної спрямованості освітнього процесу; взаємоз'язку та взаємообумовленості пізнавальних потреб, інтересів, активності зі змістом освіти і структурами діяльності викладача та студента.

Однак, багато часу в професійно-педагогічній підготовці майбутнього фахівця відводиться для допомоги йому в підборі необхідного навчального матеріалу (текстові завдання, навчальні програми, тощо), на взаємодію педагога зі студентом. При тому, часто випускається з поля зору викладача необхідність взаємодії самих студентів. Від того, як викладач організує студент-студентську взаємодію можна багато сказати про те, як вони засвоють навчальний матеріал, як будуть почувати себе, як буде проходити формування їхньої самостійності, самосвідомості. Застосування технологій

кооперативного навчання, в основі яких організація взаємодії між студентами в малих групах, у практиці підготовки майбутніх педагогів – один з малодосліджених аспектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогіці вищої школи України набуває значення реалізація технології розвивального навчання; модульно-розвивального навчання; кооперативні технології, в основі яких покладено організацію взаємодії студентів у малих групах. Вітчизняними дослідженнями доведено необхідність організації викладачем групової навчальної діяльності студентів – майбутніх вчителів й доведено, що організація групової навчальної діяльності сприяє розвитку організаторських та комунікативних здібностей студентів (К. Ф. Нор [4]); оволодінню ними уміннями, необхідними для організаторської педагогічної діяльності (О. В. Ілліна [1]). Результати вітчизняних дослідників базуються на теорії та практиці використання кооперативних технологій у навчанні американських вчених (Д. Джонсон, Р. Джонсон, К. Сміт [7], С. Каган [6], Р. Славін [9]).

Численні спроби модернізувати процес підготовки майбутнього педагога у вітчизняних вищих за умови переходу до ступеневої освіти, впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу не розв'язали протиріччя між існуючими потребами майбутнього педагога щодо оволодіння навичками роботи у команді та недосконалістю організації його навчальної діяльності у стінах вищого навчального закладу. Подолання цього протиріччя передбачає пошук оптимальних педагогічних технологій, які б найбільшою мірою сприяли оволодінню студентом необхідними знаннями, уміннями, навичками, досвідом виконання педагогічної діяльності на вищому рівні. Визначальним орієнтиром у вирішенні

завдань дослідження є аналіз досвіду впровадження технологій кооперативного навчання у практику підготовки майбутнього педагога.

Метою даної статті є ознайомлення читачів із сутністю, значенням технологій кооперативного навчання та шляхами вдосконалення за їх допомогою процесу підготовки майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. Чисельними американських та вітчизняних дослідників дослідженнями доказано ефективність організації роботи студентів в малих групах у процесі їх професійної підготовки (Д. Джонсон, Р. Джонсон, К. Сміт [8]; С. Каган [7]; Р. Славин [10]; К. Ф. Нор [5]; О. В. Ілліна [1]). Зазначимо, що згідно словнику соціально-психологічних термінів малою групою називають соціальне об'єднання 7+(-)2 осіб, котрі мають єдину мету, схожі інтереси і потреби в спілкуванні та сумісній діяльності, знаходяться в безпосередньому контакті один з одним [3, с.16].

Сьогодні групове навчання не тільки в Україні, але і в інших країнах асоціюється не тільки з низкою позитивних, але й негативних аспектів. П. МакГроу, А. Тидвелл, наприклад, стверджують, що студентам часто приходить зіштовхуватися з такими проблемами: отримання заліку при нерівних об'ємах виконаної роботи; відсутністю комунікації; різних підходах до виконання роботи із-за різниці культур; відсутністю формального лідера; різних уявив про робочу етику, а також про майбутню оцінку [9].

Д. Елліс і Б. Фішер повідомляють про інші мінуси: викладачі надають перевагу одним студентам на шкоду іншим; тяжко викладачу оцінити індивідуальний вклад кожного участника; у студентів та викладачів більше часу зайирає організація навчання у такому форматі [6].

Однак, більшість дослідників переконує у важливості ролі, яку навчання в малих групах грає у вищій освіті. Це можна пояснити різними його перевагами: управлінськими, поведінковими, соціальними. Американські дослідники (Д. Джонсон, Р. Джонсон, К. Сміт [8]; С. Каган [7]; Р. Славин [10]) приводять різні плюси такого навчання: розвиток критичного мислення та цілого ряду додаткових навичок: уміння організовувати, вести переговори, виконувати менеджментські функції, співробітничати, вирішувати конфлікти, управляти своїм часом; можливості соціальної взаємодії між

студентами; як засіб для обміну знаннями; об'єднання знань та навичок, моральна підтримка, мотивація та відповідальність між студентами, що знижує страх перед оцінкою.

Аналізуючи педагогічний досвід американських дослідників, визначено стратегічні інструменти, які можна використовувати з метою підвищення ефективності навчання студентів у системі малих груп. Тут доцільне представити ідеї Д. Джонсона, Р. Джонсона, К. Смита, які присвячені проблемам навчання співробітництву в малих групах [8]. Дослідники створили теорію спору, яка має таку основну ідею: якщо студенти торкаються з протилежними точками зору, то це провокує їх на пошук додаткової інформації, на більш точну та продуману відповідь. Вони визначають такі шляхи формування знань у взаємодії один з одним: організація наявного знання в одну позицію; захист цієї позиції перед іншими; осмислення позиції з метою представлення її з інших точок зору; створення синтезу думок, який всі приймають.

Їх теорія дає змогу зрозуміти, що шляхом навчання у кооперації досягається більш позитивний результат, ніж через конкурентне або індивідуальне навчання. Для того, щоб навчання мало ефект, дослідники пропонують до виконання п'ять основних елементів: позитивну взаємозалежність; індивідуальну відповідальність; взаємодію «обличчя в обличчя» з позитивною спрямованістю, довірою, підтримкою; розвинуті міжособистісні групові навички (прийняття рішень, створенню атмосфери довіри, управління конфліктами); наявність можливості оцінити власні та групові зусилля і ступінь засвоєння матеріалу; можливість здійснювати рефлексію. Кооперація (лат. cooperatio – співробітництво) в рамках навчального процесу означає працювати спільно, об'єднуючи свої зусилля для розв'язання спільного завдання, при цьому кожен, хто кооперується, виконує свою конкретну частину роботи, і представляє її результати групі.

Різноманітні технології кооперативного навчання, в основі яких організація групової навчальної діяльності студентів, призвані надати їм можливості навчатись один в одного й навчати один одного в умовах реальності. Сьогодні в науковій літературі визначають багато різновидів технологій кооперативного навчання (дослідники нараховують більше ніж 50), найбільш відомі з них такі: «Навчаємося ра-

зом» (Learning Together); навчання в команді (Student Team Learning) – виділяють два варіанти цієї технології: організація навчання у малих групах (Student Teams Achievement Devision – STAD) та навчання в командах на основі гри, турніру (Teams – Games – Tournaments – TGT); «Пилка» (Jigsaw) та її модифікація – «Пилка-2»; технологія організації дослідної групової роботи студентів (Group Investigation).

У межах цих технологій студентам надається можливість виконувати роботу за дослідницькими моделями, методика яких ґрунтовно описана М. В. Кларіним [2, с. 69–82]. Дослідницькі моделі мають низку загальних процедур: виявлення і формулювання дослідницької проблеми; прояснення незрозумілих питань; формулювання гіпотези; планування і розробка навчальних дій; збір відомостей; аналіз і синтез зібраних даних; зіставлення відомостей і висновків; підготовка і оформлення повідомлень; виступ з підготовленим повідомленням; переосмислення результатів у процесі відповіді на питання; перевірка гіпотез; формулювання узагальнень; формулювання висновків. Ці моделі представляють собою не новий засіб викладання, а саме новий засіб навчання, який формує важливі дослідницькі вміння.

У країнах Західної Європи з 80-х років ХХ ст. проводяться заняття «у формі тренінгових людських стосунків» з педагогіки і фахових методик. У працях дослідників цей новий підхід має назву «навчання за методом участі» [4, с. 171–176; 5], коли створюється можливість обговорення кожної проблеми, доведення, аргументування власного погляду, а можливо це стає тільки при об'єднанні студентів у малі групи.

Досліджаючи розвиток педагогічної освіти у США, Т. С. Кошманова зосереджує увагу на практиці застосування розробленого ще в кінці 50–60-х роках ХХ ст. американським психологом У. Гордоном методу спільноти пошукової діяльності експертних груп з використанням догадок, сміливих гіпотез, інтуїтивних рішень, або методу групової генерації ідей. Він ще має назву «мозковий штурм», «мозкова атака», *метод синектики*. Цей метод організації роботи передбачає уявлення про природу творчої діяльності та можливостей її цілеспрямованого включення у навчальний процес [4, с. 63].

Дослідниця також виділяє *міжгруповий діалог* як один з найефективніших засобів організації навчальної діяльності студентів з метою

збільшення їхньої самостійності. На занятті передбачається об'єднання студентів у малі групи (4–5 осіб) і організація діалогу між ними. Традиційно дискусія має такий хід: висунення проблеми; розподіл учасників на групи, розподіл ролей; обговорення проблеми; представлення результатів обговорення; продовження обговорення і підведення підсумків.

Набуває розвитку проектна система організації навчання [4]. Студенти об'єднуються у малі групи за власним бажанням, обираючи ті ідеї, які на їх погляд є продуктивними і розподіляють завдання у вигляді завдань-проектів. Кожна група має конкретну роботу, згідно із спільною проблемою. Головна мета методу-проектів – висунення та розв'язання творчих ідей. Технологічний концепт проектних технологій орієнтує на дієвий спосіб здобуття нових знань у контексті конкретної ситуації та їх використання на практиці.

Висновки. Отже, при підготовці майбутнього педагога велике значення приділяється вдосконаленню організації його навчальної діяльності. За умови впровадження технологій кооперативного навчання і при тому широкого використання дослідницьких моделей, методу групової генерації ідей, міжгрупового діалогу, методу участі кожного можливо підвищити не тільки інтерес до групового навчання як серед викладачів, так і серед студентів, але й створити умови для якісного оволодіння тими навичками та уміннями, досвідом, які є затребуваними на сучасному ринку праці.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямі вважаємо дослідити умови вдосконалення впровадження технологій кооперативного навчання при підготовці майбутнього педагога, що сприятиме підвищенню рівня освітніх послуг вищого педагогічного навчального закладу.

Література

1. Ілліна О. В. Проблема умінь, необхідних для організаторської діяльності вчителя, в історії педагогічної думки / О. В. Ілліна // Вісник Житомир. держ. пед. ун–ту. — 2005. — №24. — С. 63–66.
2. Кларін М. В. Инновации в обучении: метафоры и модели: Анализ зарубежного опыта / Михаил Владимирович Кларін. — М. : Наука, 1997. — 223 с.
3. Коллектив. Личность. Общение : Словарь социолого—психологических понятий / В. С. Агеев, С. П. Безносов, В. А. Богданов и др. [под ред. Е. С. Кузьмина, В. Е. Семенова]. — Л. : Лениздат, 1987. — 143с.
4. Кошманова Т. С. Розвиток педагогічної освіти у США (1960–1998 рр.) / Тетяна Сергіївна Кошманова. — Львів, Світ, 1999. — 488 с.

5. Нор К. Ф. Технологічний підхід до підготовки майбутнього вчителя початкових класів / К. Ф. Нор // Оновлення змісту та форм дошкільної і початкової освіти України. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. — Миколаїв : МДУ, 2003. — С. 140—145.
6. Ellis D. G. Small Group Decision Making: Communication and the Group Process. [4th Ed.] / D. G. Ellis, B. A. Fisher. — McGraw-Hill: New York. — 1994.
7. Kagan S. Cooperative Learning / Spencer Kagan. — San Clemente, CA : Kagan Publishing, 1994. — 450 р.
8. Cooperative Learning: Increasing College Faculty Instructional Productivity [ASHE-ERIC Higher Education Report No.4]. / D. W. Johnson, R. T. Johnson, K. A. Smith. — Washington D.C. : School of Education and Human Development, George Washington University, 1991. — Р. 137—145.
9. McGraw P. Teaching Group Process Skills to MBA Students: A Short Workshop / P. McGraw, A. Tidwell // Education and Training 3.3. — 1999.
10. Slavin R. E. An Introduction to Cooperative Learning Research / R. E. Slavin et al. (eds.) // Learning to cooperate, cooperating to learn. — N. Y.; L. : Plenum Press, 1985. — С. 5—12.

RATOVSKA C.B.

ТЕХНОЛОГІИ КООПЕРАТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ КАК СРЕДСТВО УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

В статье на основе проведенного анализа научных исследований определяется сущность, значение технологий кооперативного обучения и пути их внедрения в процесс подготовки будущих педагогов. Автор рассматривает причины несовершенствования методик организации обучения студентов педагогических высших учебных заведений в малых группах; предлагает рассмотреть современные подходы для формирования умения у студента работать в команде; доказывает, что внедрение современных технологий кооперативного обучения способствует повышению уровня профессионализма будущего педагога.

Ключевые слова: технологии кооперативного обучения, будущий педагог, профессиональная подготовка.

RATOVSKA S. V.

THE TECHNOLOGIES OF COOPERATIVE LEARNING AS A MEAN OF IMPROVEMENT OF TEACHER TRAINING

In the article on the basis of the analyses of modern scientific studies is defined the essence, meaning of cooperative learning technologies and ways to inculcate them into the future teachers' training process. The author considers the reasons of unimproving such learning strategies in pedagogical training process; offers to consider the modern approaches in order to use the group education efficiently to shape the students' skill to work in command; proves that using the modern cooperative learning technologies promotes increasing of the future teacher's professional level.

Key words: cooperative learning technologies, future teacher, professional training.

УДК 378.14+373.31

I. В. КАЗАНЖИ

м. Миколаїв, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті йдеться про формування естетичної культури як складової професійної майстерності майбутніх учителів початкових класів; запропоновано провідні шляхи формування естетичної культури студентів в умовах вищого навчального закладу

Ключові слова: професійна майстерність, естетичні культура, естетичні компетенція, професійно-виховна компетентність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Професійно-педагогічні якості майбутнього вчителя не можна формувати у відриві від виховання моральної та естетичної спрямованості його особистості. Недоліки естетичного виховання студентів негативно відбиваються на їхньому духовному розвитку, призводять до прояву однобокості в розумінні мистецтва, природи, діяльності людини.

Естетичне виховання пов'язане з формуванням творчої активності педагога, здібності до свідомої діяльності за законами краси. «Естетична культура» вчителя відображає здатність

його до грамотного, вільного і повного сприйняття та аналізу різноманітних естетичних явищ, уміння адекватно оцінювати і класифікувати їх, а головне – будувати педагогічну діяльність відповідно до соціально значущих естетичних норм досконалості й краси.

Глибокі знання, добра естетична ерудиція стимулюють виникнення різнобічних інтересів у вихованців, а наявність естетичних почуттів допомагає вчителеві не лише зрозуміти, а й відчути переживання учня, розібраться у внутрішніх мотивах поведінки дітей, піднятись у ставленні до учнів на рівень «розумних почуттів» [1].